

Modül (öneri) No	272
Öğrenme Alanı (Temel konu)	Yaratılış
Modül (Alt konu)	Tekâmül (Evrim) İmkânsızlığı
Amaçlar	- Her bir canlı türünün ezelden gelmediğini, her nev'in vasıtasız olarak İlâhi kudretle yaratılan birer "Âdem babası" (evvel babası) olduğunu anlar. - Farklı türlerin birleşmesinden yeni ve sürekliliği olan bir türün doğmadığını; doğanların ise genellikle kısır (akim) olduğunu veya neslinin kesildiğini kavrar. - Şuursuz, cansız ve basit doğa olaylarının (esbab-ı tabiiye), akılları hayrette bırakan canlı türlerini icad etme kabiliyetinin bulunmadığını fark eder. - Evrim gibi iddiaların, kâinattaki nizamdan gaflet ederek meselelere sathî (yüzeysel) ve dikkatsiz bir nazarla bakmaktan kaynaklandığını anlar.
Süre	40 dakika
Seviye	Seviye 3
Yöntem ve Teknik-Etkinlik	Slogan Yazma: Öğrencilerin grup çalışmasıyla, türlerin müstakil yaratılışına ve evrimin imkânsızlığına dair etkili ve kısa ifadeler üretmesidir. Mektup Yazma: Her şeyin bir Yaratıcının eseri olduğunu ve türlerin birbirine dönüşemeyeceğini anlatan, ikna edici bir bilgilendirme metni kaleme almadır.
Materyal ve Teknoloji	
İşleniş/Öğrenme-öğretme süreci	Giriş: Derse, kâinattaki her ferde ve her türe has, müstakil bir vücut verildiği hakikatiyle başlanır. "İlmü'l-hayvânât" (zooloji) ve "İlmü'n-nebatat" (botanik) verilerine göre yeryüzündeki yüz binlerce türün her birinin birer başlangıç noktası (evvel baba) olması gerektiği vurgulanır. Slogan Yazma Uygulaması: 3-4 kişilik gruplar, metindeki "iki neviden doğan nev'in neslinin kesilmesi" veya "şuursuz sebeplerin canlıları icad edememesi" gibi bürhanları kullanarak sloganlar yazar. <i>Örnek:</i> "Türler arası geçiş yok, her canlıya özel vücut var!". Mektup Yazma Uygulaması: Öğrenciler, evrim düşüncesine sahip hayali bir arkadaşına mektup yazar. Mektupta, metindeki "ay ve kirpik" örneği anlatılarak; dikkatsiz bir bakışın kendi kirpiğini hilal (ay)

	zannetmesi gibi, sathî bir nazarın da basit sebepleri yaratıcı zannedebileceği işlenir. Türlerin bir silsile halinde sonsuza uzanamayacağı (teselsülün batıllığı) mantıksal olarak açıklanır.
Ölçme ve Değerlendirme	• Mektup Analizi: Yazılan mektuplarda; "İlahi kudretin vasıtasız müdahalesi", "türlerin kısır kalma kuralı" ve "nizam-ı âlemden gafletin sonuçları" gibi temaların ne ölçüde doğru işlendiği kontrol edilir. • Kritik Soru: "Bir evin içindeki süslemeleri görüp ev sahibini bulamayan adamın, bu ziynetleri tesadüfe vermesi ne kadar mantıklıdır?" sorusu üzerinden eser-müessir ilişkisi sorgulanır. • İlke Çıkarma: Öğrencilerden, "sathî bakış" ile "hakikatperest bakış" arasındaki farkı özetleyen bir sonuç cümlesi kurmaları istenir.
İlişkili metinler	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ¹ <i>Ey Arkadaş!</i> Kâinatın sahifelerinde “delilü’l-inaye” ile anılan nizama ait ayetleri okuyamadı isen, sıfat-ı Kelâmdan gelen Kur’ân-ı Azîmüşşan’ın ayetlerine bak ki; insanları tefekküre davet eden bütün ayetleri, şu delilü’l-inayeyi tavsiye ediyorlar. Ve nimetleri ve faydaları sayan ayetler dahi, delilü’l-inaye denilen o yüksek nizamın semerelerinden bahsediyorlar. Ezcümle, bahsinde bulunduğumuz şu ayet, الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ² cümleleriyle, o nizamın faydalarını ve nimetlerini koparıp insanlara veriyorlar. Delil-i ihtiraî: Mezkûr ayetin Sâni’in vücud ve vahdetine işaret eden delillerinden biri de الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ³ cümlesiyle işaret ettiği delil-i ihtiraîdir. Delil-i ihtiraînin hülâsası şöyle izah edilebilir: Cenab-ı Hak, hususî eserlerine menşe ve kendisine lâayk kemalâtına me’ haz olmak üzere, her ferde ve her nev’e has ve müstakil bir vücud vermiştir. Ezel cihetine sonsuz olarak uzanıp giden hiçbir nevi yoktur. Çünkü bütün envâ, imkândan
Lugat delil-i ihtiraî: Cenab-ı Hakkın yeniden icad ederek yarattığı şeylerden meydana gelen, kendi zatına mahsus delil. delilü’l-inaye: Allah’ın inayetinin delili, kâinattaki eşyanın menfaat ve faydalarını bildiren ayetler, deliller. me’haz: menba, kaynak. menşe: esas, kaynak. mezkûr: zikredilen, adı geçen, anılan. Sâni: her şeyi sanatlâ olarak yaratan. semere: meyve, güzel netice. sıfat-ı Kelâm: Kelâm sıfatı; Cenab-ı Hakkı kendi zatına mahsus olarak konuşma sıfatı. tefekkur: derin düşünme; eşyanın hakikatini, yaratıcının sırlarını kavramak ve ibret almak için zihnen ve kalben düşünme.	

¹ Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla.

² O Rabbiniz ki, yeryüzünü size bir döşek, gökyüzünü bir kubbe yaptı. Gökten de size bir su indirip, onunla türlü meyvelerden ve mahsullerden size rızık ve sair gıdaları çıkardı. (Bakara Suresi: 22.)

³ O Rabbiniz ki, sizi ve sizden öncekileri yaratmıştır. (Bakara Suresi: 21.)

a'lel ekser: ekseriya, çoğunlukla, çok kez, çok vakit.
bâliğ: ulaşmış, erişmiş.
behemahâl: mutlaka elbette, ne yapıp edip.
câmid: şuursuz.
çarnaçar: ister istemez, mecburiyetle.
dalâlet: iman ve İslâmiyetten ayrılmak.
efrad: fertler.
envâ: çeşitler, türler, neviler.
esbab-ı tabiiye: tabii olağan sebepler.
ezeliyet: geçmiş ve gelecek zamanı birden içine alıp, zamanla sınırlı olmayan.
hadeka: gözbebeği.
hudus: sonradan meydana gelme, yok iken var edilme.
ilmü'l hayvanat: hayvanları konu alan ilimler, zooloji.
ilmü'n nebatat: bitkileri konu alan ilim, botanik.
inkita: kesilme, arkası gelmeme, devam etmeme, devamlı olmama.
mebde': başlangıç.,
nakş-ı garip: garip nakış, bambaşka hayret verici bakış.
nevi: tür, çeşit.
sanat-ı acibe: hayret verici sanat, şaşırtıcı sanat.
sathî: yüzeysel, derine inmeyen, üstün körü.
silsile: seri, dizi.
tagayyür: değişme, başkalaşma.
tebeddül: başkalaşma, değişme.
tenasül: üreme, birbirinden doğup üreme, nesil.
teselsül: ard arda gelme, birbirini takip etme, zincirleme.
tevehhüm: vehmine kapılmak, öyle zannetmek.
vücub: vacib ve lüzumlu olma, varlığı gerekli olma, gerekme.
vücub-u vücud: Allah'ın varlığının gerekliliği, yokluğunun düşünülmemesi.
zâhib: bir zanna kapılan, bir fikre uyan.
zaruret-i akliye: akla göre mutlaka olması gereken şeyler.

vücub dairesine çıkmamışlardır. Ve teselsülün de bâtil olduğu meydandadır. Ve âlemde görünen şu tagayyür ve tebeddül ile, bir kısım eşyanın hudusu, yani yeni vücuda geldiği de gözle görünüyor. Bir kısmının da hudusu, zaruret-i akliye ile sabittir. Demek, hiçbir şeyin ezeliyeti cihetine gidilemez. Ve keza, ilmü'l-hayvanat ve ilmü'n-nebatatta ispat edildiği gibi, envân sayısı iki yüz bine bâliğdir. Bu neviler için birer âdem ve birer evvel baba lâzımdır. Bu evvel babaların ve âdemlerin daire-i vücubda olmayıp, ancak mümkünattan olduklarına nazaran, behemehâl vasıtasız, kudret-i İlâhiyeden vücuda geldikleri zarurîdir. Çünkü bu nevilerin teselsülü, yani sonsuz uzanıp gitmeleri bâtıldır. Ve bazı nevilerin başka nevilerden husule gelmeleri tevehhümü de bâtıldır. Çünkü iki neviden doğan nev' ale'l-ekser ya akimdir veya nesli inkıtaa uğrar; tenasül ile bir silsilenin başı olamaz. *Hülâsa*, beşeriyet ve sair hayvanatın teşkil ettikleri silsilelerin mebdeî, en başta bir babada kesildiği gibi, en nihayeti de son bir oğulda kesilip bitecektir. Evet, şuursuz, ihtiyârsız, câmid, basit olan esbab-ı tabiiyenin bütün akılları hayrette bırakan o envâ silsilelerinin icadına kabiliyeti olduğu, daire-i imkândan hariçtir. Ve keza, kudret mu'cizelerinden birer nakş-ı garip ve birer sanat-ı acib taşıyan o envân ihtiva ettikleri efradın da, ihtira ve yaratılışlarını o esbaba isnad etmek, yalnız bir muhalin değil, muhalâtın en hurafesidir. Binaenaleyh, o silsileleri teşkil eden envâ ile efrad, hudus ve imkân lisanıyla Hâlık'larının vücub-u vücuduna kat'î bir şehadetle şehadet ediyorlar. **Sual:** Bütün silsilelerin Hâlık'ın vücub-u vücuduna kat'î şehadetleri göz önünde olduğu halde, bazı insanların madde ile maddenin hareketinin ezeliyeti cihetine zâhib olmakla dalâlete düştüklerinin esbabı nedendir? **Cevap:** Kasd ve dikkatle değil, sathî ve dikkatsiz bir nazarla, muhal ve bâtila mümkün nazarıyla bakılabilir. Meselâ, bir bayram akşamı, gökte ay ve hilâli arayanlar içinde ihtiyar bir zat da bulunur. Bu zat, gökteki hilâli görmek için bütün kasd ve dikkatiyle nazarını göğe tevcih edip hilâli araştırmakla meşgul iken, gözünün kirpiklerinden uzanan ve gözünün hade-kası üzerine eğilen beyaz bir kıl nasılsa gözüne ilişir. O zat, derhal, "Hilâli gördüm" der; "İşte bu gördüğüm aydır" diye hükmeder. İşte, sathî ve dikkatsiz nazarlara, bu gibi hatalara düştükleri gibi; yüksek bir cevhere ve mükerrem bir mahiyete mâlik olan insan, kasdı ve dikkatiyle daima hak ve hakikati ararken, bazen sathî ve dikkatsiz bir nazarla bâtila bakar. O bâtil da ihtiyârsız, talepsiz, davetsiz, fikrine gelir. Fikri de, çarnaçar alır saklar, yavaş yavaş kabul ve tasdikine de mazhar olur. Fakat onun o bâtilı kabul ve tasdiki, bütün hikmetlerin mercii olan nizam-ı âlemden gaflet etmesinden ve madde ile hareketinin ezeliyete zıt olduğuna körlük gösterdiğinden ileri gelmiştir ki, şu garip nakışları ve acib sanat eserlerini esbab-ı

âsâr: Eserler çarnaçar: ister istemez, mecburiyetle. cazibe-i umumiye: umumî bir cazibe, genel çekim gücü. celb: çekme, çekiş, kendine çekmek. eblehâne: akızsızcasına, ahmakcasına, aptalca. emr-i vehmî: gerçekte varolmayan, ama var olduğu sanılan iş. esbab-ı câmide: tabîî, olan sebepler. gayr- kasdî: kasdi olmayan, isteyerek bile yapılmayan. hâsıl: meydana gelme, ortaya çıkma. hâsiyet: bir şeye has özellik, nitelik. hikemiyat: hikmetler, hikmet ve felsefeye ait söz ve düşünceler. hükema: filozoflar. ihtiyâr: irade, tercih. illet: hastalık, sebep gaye. illet-i müessire: tesir edici sebep, etkileyici neden. in'ikâs: aksetme, yansıma. irtifa: yükseklik. irtisam: resmolma, resimleme. isnad: dayandırma. kâil: inanmış, akli yatmış, kabul etmiş. keyfiyet: bir şeyin nasıl olduğu, hal, durum, iç yüz. kezalik: keza, bu da öyle, böylece. mazhar: nâil olma, şereflenme. müştemil: şumulüne alan, içine alan. müzeyyen: ziynetlendirilmiş, süslü. sarf-ı nazar: bakıştan uzak tutma, gözden kaçırma. Telâkki: kabul etme, bir görüşle bakma.	câmideye isnad etmek mecburiyetiyle o dalâletlere düşmüşlerdir. Hüseyin-i Cîsrî'nin dediği gibi, âsâr-ı medeniyetle müzeyyen ve bütün ziynetlere müştemil bir eve giren bir adam, ev sahibini göremediğinden, o ziyneti, o esasatı tesadüfe ve tabiata isnad etmeye mecbur olmuştur. Kezalik, nizam-ı âlemdeki bütün hikmetlerin, faydaların tam bir ihtiyâra ve şamil bir ilme ve kâmil bir kudrete yaptıkları şhadetten gaflet eden gafiller, sathî nazarlarınca, tesir-i hakikîyi esbab-ı câmideye vermeye mecbur kalmışlardır. <i>Ey Arkadaş!</i> Cenab-ı Hakkın pek ince âsâr-ı sanatından ve pek yüksek acaib-i kudretinden sarf-ı nazar ederek, yalnız tabiat denilen şu âsâr ve esbabdan, en zâhir olan in'ikâs ve irtisam keyfiyetine bak. Meselâ, bir aynayı semaya karşı tuttuğun zaman, semayı irtifaıyla, nakışlarıyla, yıldızlarıyla celb edip, aynada in'ikâs ve irtisam ettiren illet-i müessirenin, aynanın yüzündeki hâsiyet olduğuna kanaat hâsıl edebilir misin? Hâşâ! Veyahut hakikatte bir emr-i vehmîden ibaret olan cazibe-i umumiyenin, arz ile yıldızları şu boşlukta muntazam tahrik ve tedbirine illet-i müessire olarak telâkki ve kabul edebilir misin? Hâşâ! Bunlar ancak şart ve sebep olabilirler, illet-i müessire olamazlar. <i>Hülâsa:</i> İnsan sathî ve gayr-i kasdî bir nazarla bâtil ve muhal bir şeye baktığı zaman, hakikî illetini bulamadığı takdirde, çarnaçar sıhhatine veya inkârına kâil olmakla kabul etmesi ihtimali vardır. Fakat talip ve müşteri sıfatıyla kasden ve bizzat dikkatle bakacak olursa, onların hikemiyat dedikleri o bâtil meselelerden hiçbirisini de kabul etmez; ancak bütün siyasîlerin hikmetini ve hükemanın akıllarını zerrelere farz etmekle, eblehâne kabul eder. <i>(İşârâtü'l-İ'caz, s.170-172, Yeni Asya Neşriyat, Eylül-2024)</i> *** سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁴ وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁵
---	--

⁴ Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen herşeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın (Bakara Suresi: 32.)

⁵ Duaları şu sözlerle sona erer: “Ezelden ebede kadar her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur” (Yunus Suresi: 10.)

